

آیا شبیه سازی انسان، دخالت در کار خداست؟! راز مخالفت کلیسا با شبیه سازی

اگر شبیه سازی را در چارچوب قدرت الهی ببینیم، می توان گفت که این فناوری نیز در راستای اراده و قوانین الهی است، زیرا هیچ خلقتی بیرون از قدرت خداوند انجام نمی شود.

اگر شبیه سازی را در چارچوب قدرت الهی ببینیم، می توان گفت که این فناوری نیز در راستای اراده و قوانین الهی است، زیرا هیچ خلقتی بیرون از قدرت خداوند انجام نمی شود.

به گزارش خبرنگار مهر، امروزه شبیه سازی انسان یکی از موضوعات مهم و چالش های دانش بشری از نظر علمی، اخلاقی و حقوقی می باشد.

سؤالی که در ابتدا به نظر می رسد اینکه: آیا شبیه سازی انسان دخالت در کار خداست و آفرینش محسوب می شود؟ آیا تولد انسان ها به روشی غیر از طریق معمول جنسی، خلق بشر توسط بشر محسوب می شود، یا از مقولاتی مانند اختراع هواپیما و تولید الکتریسیته است؟

یکی از دلایل مخالفت با شبیه سازی و تحریم آن، این است که مخالفین معتقدند شبیه سازی انسان دخالت در کار خداست و آفرینش محسوب می شود. این مخالفت ها در همه ادیان الهی وجود دارد. پاپ ژان پل دوم درباره کسانی که در پی شبیه سازی انسان هستند، می گوید: آنان از سر تکبر، این باور را در سر دارند که پروژه آنها از پروژه خالق برای بشریت بهتر است و این یعنی خود را خدا پنداشتن و از حدود انسانی و محدوده مجاز بیرون رفتن.

شاید این واکنش کلیسای کاتولیک نسبت به دیدگاه افرادی نظیر ویلیام مائستری بود که در مورد شبیه سازی می گوید: ما تلاش می کنیم تا از طریق این تکنولوژی، خدا شویم و این وسوسه همیشگی بوده تا فقط خودمان را جای خدا بگذاریم.

موضوع شبیه سازی در مذاهب اسلامی نیز با اعتراضاتی مواجه شده است. فقهای اهل سنت که به تحریم شبیه سازی فتوا داده اند، همگی بر این باورند که شبیه سازی مصداق خلق نیست.

مطابق با بیانیه نهایی مجمع الفقه الاسلامی، صراحتاً بیان شده است: «مخفی نماند که این عملیات و مانند آن، خلق یا جزئی از خلق به شمار نمی رود. خداوند عزوجل می فرماید: أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (رعد، ۱۶)» (مجمع الفقه، ۱۴۱۸، ص ۳۶۹).

تعریف و سازوکار شبیه سازی انسان

در تعریف عام و اجمالی، شبیه سازی انسان فرآیندی است که طی آن، مجموعه ژن های انسان توسط متخصصین و با بهره گیری از فناوری های نوین این عرصه، مهندسی و برنامه ریزی می شوند. اما از منظر تخصصی و علمی، شبیه سازی انسانی فرآیندی به مراتب پیچیده تر است که سازوکار آن به شرح زیر است:

۱. سلول جنسی (تخم یا تخمک).

۲. سلول سوماتیک (بافتی) از یک عضو بدن انسان.

۳. فرآیند تخلیه هسته ای و جایگزینی آن در هسته ای دیگر.

به منظور تولید یک موجود انسانی همسان، ابتدا سلول تخمک از یک فرد مونث اخذ شده و نقشه ژنتیکی (DNA) آن استخراج می گردد. سپس یک سلول سوماتیک (بافتی) از فرد دیگر (نظیر سلول های استخوانی، پوستی، مغزی، عصبی و غیره) گرفته شده و نقشه ژنتیکی آن نیز تخلیه می شود.

در ادامه، DNA سلول سوماتیک با استفاده از روش های شیمیایی و الکتریکی به درون سلول تخمک فاقد DNA اصلی وارد می گردد. هر سلول از بافت های بدن انسان، حاوی تمامی اطلاعات ژنتیکی بدن است، اما صرفاً اطلاعات مربوط به بافت خود در آن

فعال و قابل بیان است. در حالی که در سلول تخمک، تمامی اطلاعات ژنتیکی بدن به صورت فعال و بالقوه موجود است. بدین ترتیب، پس از جایگزینی نقشه ژنتیکی سلول سوماتیک در هسته تخلیه شده سلول تخمک، تمامی اطلاعات ژنتیکی فعال شده و از قابلیت های سلول تخمک (به استثنای DNA اصلی آن) بهره برداری می شود.

سپس این سلول مهندسی شده به رحم فرد اهداکننده تخمک منتقل شده و مراحل تکامل طبیعی خود را طی می کند و منجر به تولید موجودی انسانی می شود که از نظر ساختار، نقشه و اطلاعات ژنتیکی کاملاً مشابه فرد اهداکننده DNA است.

در همین چارچوب، رثوف کمال، پژوهشگر حوزه تدبیر در قرآن، در مقاله ای به بررسی این موضوع از منظر آیات و روایات پرداخته است که در ادامه به آن می پردازیم:

دلیل برای مباح بودن عمل شبیه سازی انسان را می توان بر اساس برخی آیات قرآن مورد بررسی قرار داد. به عبارتی اگر شبیه سازی را در چارچوب قدرت الهی ببینیم، می توان گفت که این فناوری نیز در راستای اراده و قوانین الهی است، زیرا هیچ خلقتی بیرون از قدرت خداوند انجام نمی شود.

۱. خداوند آفرینش را از طرق مختلف ممکن ساخته است: سوره یس، آیه ۸۲: *إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ* فرمان او چنین است که چون چیزی را اراده کند، تنها به آن می گوید: «باش»، پس موجود می شود. این آیه نشان می دهد که هر نوع خلقتی در نهایت تحت اراده الهی قرار دارد. اگر بشر توانسته به فناوری شبیه سازی دست یابد، این نیز نوعی اذن و مشیت الهی است.

۲. تنوع در شیوه های خلقت در قرآن: در قرآن روش های مختلفی برای خلقت انسان ذکر شده است ۱. خلقت آدم از خاک، بدون اینکه پدر و مادر داشته باشد - سوره حج، آیه ۵. خلقت از نفس واحد مانند حوا از آدم - سوره نساء، آیه ۱. خلقت از نطفه (مقاربت جنسی) - سوره انسان، آیه ۲. خلقت بدون پدر (حضرت عیسی) - سوره آل عمران، آیه ۵۹ از این تنوع می توان نتیجه گرفت که راه های مختلفی برای خلقت وجود دارد و خلقت محدود به یک روش خاص نیست. اگر شبیه سازی نیز روشی برای خلق انسان باشد، می توان آن را در چارچوب قدرت الهی دید.

۳. شبیه سازی به عنوان مظهر قوانین خلقت الهی: سوره انبیا، آیه ۳۰: *وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ* و هر چیزی را از آب زنده نمودیم. این آیه نشان می دهد که حیات دارای اصول و قوانینی است که خداوند در جهان قرار داده است. شبیه سازی نیز نوعی استفاده از این قوانین برای ایجاد حیات است، نه یک خلق مستقل از خداوند.

۴. جان بخشیدن به هر چه که خداوند اراده نماید: سوره سجده، آیه ۹: *ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوْحِي* سپس او را موزون ساخت و از روح خویش در او دمید.

اگر انسانی از طریق شبیه سازی به وجود بیاید و زندگی کند، این نشان دهنده آن است که خداوند اراده کرده که این فرد دارای حیات و روح باشد. در غیر این صورت، اصولاً چنین انسانی امکان زندگی پیدا نمی کند. با این دیدگاه، شبیه سازی نه به معنای مقابله با خلقت خداوند است و نه خارج از اراده الهی. بلکه بشر با بهره گیری از استعدادهایی که خدا به او داده، از قوانین خلقت برای ایجاد یک نسخه جدید از حیات استفاده می کند.

بنا بر اصل اباحه در احکام شرعی هر چیزی ذاتاً مباح است مگر اینکه دلیل قطعی بر حرمت آن وجود داشته باشد. این اصل در فقه اسلامی پذیرفته شده و می توان آن را به بحث شبیه سازی هم تعمیم داد:

۱. استعداد خلقت به اراده خداوند وابسته است نکته مهمی که هیچ چیزی بدون اراده الهی به وجود نمی آید. این تفکر با آیات متعددی همخوانی دارد، از جمله: سوره فاطر، آیه ۴۳: *وَلَنْ تَجِدَ لِسِتَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا* و هرگز برای سنت خدا تغییری نخواهی یافت. اگر انسان توانسته به فناوری شبیه سازی دست یابد، این نشان دهنده آن است که خداوند این امکان را در نظام خلقت قرار داده و آن را ممنوع نکرده است.

۲. قاعده اباحه و اصل عدم تحریم: در قرآن، تنها برخی چیزها صراحتاً ممنوع یا حرام اعلام شده اند، مانند: خوردن گوشت مردار، خون و گوشت خوک سوره بقره: ۱۷۳ ربا خواری سوره آل عمران: ۱۳۰ ظلم و فساد سوره بقره: ۲۰۵ اما در مورد شبیه سازی هیچ آیه ای که صریحاً آن را حرام بداند وجود ندارد. بنابراین، طبق اصل اباحه، این عمل ذاتاً جائز است. مگر اینکه دلیل قطعی بر حرمت آن بیابیم.

۳. آفرینش در چارچوب قدرت خداوند است، نه خارج از آن: حتی اگر انسان با فناوری شبیه سازی موجودی را ایجاد کند، باز هم این یک خلق مستقل نیست، بلکه استفاده از قوانینی است که خداوند در طبیعت قرار داده. سوره تغابن، آیه ۳: خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ يَاحَقُّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ أَسْمَانَ هَا وَ زَمِينَ رَا بَه حَقِّ أَفْرِید و شما را صورتگری کرد، پس چه نیکو صورتگری است. این نشان می دهد که هر گونه خلقت، حتی اگر از طریق فناوری باشد، در نهایت بر پایه قوانین الهی است.

این دیدگاه منطقی و منطبق با اصول قرآنی است. چرا که معتقد است: اگر خداوند امکان شبیه سازی را در نظام خلقت قرار داده، پس این کار خارج از اراده او نیست، چیزی که در قرآن صراحتاً حرام نشده، مباح است و شبیه سازی مقابله یا تعارضی با خلقت خداوندی ندارد، بلکه استفاده از قوانین اوست.